

MOTIONER MED STYRELSENS YTTRANDE

Motioner om Kris och beredskap (Kob)

Följande motioner har lämnats in. Motion Kob 1 föreslås behandlas på påverkanstorg, rådsplats 4. Kob 2 föreslås behandlas i plenum.

Motioner Kob 1-2 med styrelsens yttranden

Motionsnr	Motionens rubrik
Kob 1	Krisinsikt, förändringsvilja och resurssättning av krisberedskapsförmåga
Kob 2	Ekonomiskt stöd vid insats

Motioner om Kris och beredskap (Kob)

Kob 1. Krisinsikt, förändringsvilja och resurssättning av krisberedskapsförmåga

Motionär:

Pär Almer, Gävle rödakorskrets; Titti Dalenius, Laxåbygdens rödakorskrets; Staffan Delin, Uppsala rödakorskrets; Maria Gad Malmgren, Norrmalm Östermalms rödakorskrets; Linus Hagander, Uppsala rödakorskrets; Agneta Hallberg, Falubygdens rödakorskrets; Birgitta Lindqvist, Falubygdens rödakorskrets; Reine Oscarsson, Landskronabygdens rödakorskrets; Agneta Rodmark Wallner, Hudiksvalls rödakorskrets; Johan Sohlberg, Västerås rödakorskrets; Fredrik Stake, Södermalms rödakorskrets; Henriette Weibull, Malmö rödakorskrets; Leslie Öqvist, Vaxholms rödakorskrets

Bakgrund

Svenska Röda Korset beskriver sig inte sällan rätteligen som en del i världens största kris- och katastroforganisation (rödakorsrörelsen). Det är en självbild som förpliktigar oss att stå redo för de kriser som vårt samhälle kan råka ut för. Sedan några år tillbaka har dock samhällsutvecklingen och samhällsdebatten gått långt i frågan om krisberedskap och viljan att rusta sig inte bara för kris utan även väpnad konflikt. Det finns en *sense of urgency* (fritt översatt till *förändringsvilja* eller *krisinsikt*) i samhället som vi menar, i ganska hög grad, saknas inom Svenska Röda Korset.

Den strategiska inriktningen förpliktar då ett av de två pelare den vilar på är vår förmåga att på ett effektivt sätt stötta samhället före, under och efter en kris med välövade och utbildade frivilliga i hela Sverige. Trots att vi i detta har ett mycket ambitiöst mål att som frivillig försvarsorganisation stötta samhället i kris, katastrof och i händelse av väpnad konflikt har inte så mycket ännu gjorts för att vi ska ha en möjlighet att nå detta, ena av två mål, till 2030.

Under rikskonferensen Folk och Försvar (FoF) i Sälen 2024 och 2025 har regeringen och andra understrukit vikten av att samhället rustar sin förmåga att klara kriser och till och med väpnade angrepp. Som en av de 18 frivilliga försvarsorganisationerna är det något som inte minst Svenska Röda Korset borde ta intryck av.

Om Sverige skulle utsättas för väpnat angrepp eller en större kris, vet vi då vad som förväntas av oss och vad vi som Svenska Röda Korset kan göra lokalt, regionalt och nationellt? Det kan nog vara så att vårt gamla talesätt om att vi erbjuder ”kaffe, filt och kram” snabbt kan kännas fjuttigt och otillräckligt. Det är nog inte heller det som samhället kan sägas förvänta sig av oss om omvärldsläget försämras ytterligare. Åtskilliga systerföreningars verksamheter och erfarenheter visar att det behövs långt mer omfattande insatser från rödakorsrörelsen för att i ordets verkliga mening förhindra och lindra mänskligt lidande. Vi saknar tydlig kommunikation, utbildning, resurssättning i detta avseende. Vad är Svenska Röda Korsets planer om det blir krig i Sverige? Att bara ”göra i krig det vi gör i fred” håller inte anser vi. Här finns åtskilliga lärdomar att dra av våra syskonföreningar, inte minst Ukrainska Röda Korset och Syrisk Arabiska Röda Halvmånen som är helt andra organisationer i dag jämfört med före annekteringen av Krim 2014 och starten av inbördeskriget i Syrien 2011.

I händelse av en kris, katastrof eller – gud förbjuder – väpnad konflikt har Svenska Röda Korset en möjlighet att hindra och lindra mänskligt lidande där samhället i övrigt inte mäktar

med. För att kunna vara en trovärdig samverkanspartner för det offentliga och andra organisationer behöver vi dock kunna visa att vi har förmågan och resurserna att agera. Det är dags att vi på allvar börjar arbeta för att nå dit.

Förslag till ändring

Vi menar att Svenska Röda Korset genom sin särställning som en del av rödakorsrörelsen, och den unika erfarenhet och kunskap det ger oss, borde ligga betydligt längre fram i förmågan att möta kriser, katastrofer och väpnad konflikt än vi gör i dag. För att vi ska kunna nå dit krävs att vi får en insikt om det osäkra omvärldsläge med pågående krig i Europa, klimathot, våld, aggressioner etc. som vi befinner oss i. Det krävs en vilja att förändra organisationen lokalt, regionalt och nationellt för att kunna möta nästa kris, katastrof eller krig. Det krävs också att vi resurssätter vår organisation så att den kan bygga sin kapacitet stark.

Svenska Röda Korset behöver inte uppfinna hjulet på nytt. Vi vet tydligt och klart hur och med vilka resurser våra systerföreningar, som befunnit sig eller befinner sig i väpnad konflikt, agerar till förmån för miljontals människors liv i extremt utsatta situationer. Svenska Röda Korset är idag väldigt långt ifrån att kunna göra samma livsviktiga jobb och andra insatser för att förhindra och lindra mänskligt lidande med mera i händelse av krig i Sverige. Att agera först den dag kriget är här duger inte. Förberedelser behöver genomföras redan i går.

Vi behöver bygga på det vi redan kan och gör i dag, men vi behöver öka byggtakten och genomföra en utredning om vilka verksamheter vi bör vara aktiva inom, i händelse av väpnad konflikt i Sverige, och ta vår givna plats inom detta område. Ju fler personer vi kan utbilda i första hjälpen, ge information om den humanitära rätten eller ge förutsättningar klara sina grundläggande humanitära behov över tid, desto starkare bygger vi vårt samhälle inte bara för den förra utan även för nästa kris eller krig. Förhoppningen från vår sida är att vi med denna motion ska accelerera den förflyttning som Svenska Röda Korset behöver göra de kommande åren för att ha en chans att nå de mål vi satt upp till 2030.

Riksstämman föreslås besluta

1. **att** Svenska Röda Korsets styrelse uppdras intensifiera arbetet med att nå den strategiska inriktningens kris- och katastrofmål genom att ge alla nivåer av organisationen förutsättningar att skala upp sitt arbete, samtidigt som Svenska Röda Korset befäster sin position som en pålitlig, effektiv och resursstark samarbetspartner för övriga delar av samhället i de här frågorna.
2. **att** Svenska Röda Korsets styrelse uppdras att utreda och under mandatperioden fatta beslut om vilka verksamheter som den svenska rödakorsrörelsen ska prioritera att verka inom vid väpnad konflikt i Sverige.
3. **att** Svenska Röda Korsets styrelse uppdras införa en långtgående utökning av det kretsnära stödet i krisberedskapsfrågor.

Svenska Röda Korsets styrelses yttrande över motion Kob 1

Styrelsen uppfattar att motionärerna upplever att Svenska Röda Korset inte i tillräcklig utsträckning har tagit till sig, eller agerar på, den starka utveckling som skett och sker inom beredskapsområdet – att det saknas en ”sense of urgency” inom organisationen.

Styrelsen håller med motionärerna om att Svenska Röda Korset – och hela vår internationella rörelse – har en omistlig roll att spela för att kunna bistå med humanitära insatser, och i synnerhet i lägen av kris eller väpnad konflikt. Vår historia och den roll som Röda Korset har spelat och spelar såväl i Sverige som över hela världen förpliktigar. Vi behöver säkerställa att vi kan bistå när det behövs. Och vi behöver göra det på ett vis där vi agerar utifrån vårt mandat och värnar grundprinciperna.

Styrelsen håller med motionärerna om att arbetet med den strategiska inriktningens kris- och katastrofmål ska intensifieras och att Svenska Röda Korset ska vara en pålitlig, effektiv och resursstark samarbetspartner för övriga delar av samhället.

Styrelsen vill understryka att Svenska Röda Korsets roll inom samhällets krisberedskap och totalförsvaret är ett av de högst prioriterade områdena för hela organisationen. Därför ser styrelsen det som centralt att kretsarna erbjuds det stöd de behöver för att organisationen som helhet ska kunna leverera på vår roll som krisaktör.

Styrelsen vill uppmärksamma Riksstämman på att vi som organisation har stärkt vår krisberedskap sedan 2017 då en prioritering skedde av dessa frågor. Vi har sedan dess stärkt såväl kretsarnas förmåga som möjligheten att erbjuda stöd och samordna krisinsatser på nationell nivå. Men med det nya säkerhetsläget krävs att vi, liksom samhället i övrigt, ytterligare stärker vår förmåga vid krissituationer och även i en situation av väpnad konflikt.

Inom ramen för detta arbete har även det stöd stärkts som finns tillgängligt för kretsarna för att de ska kunna utveckla sin lokala krisberedskap. Kretsarna har de senaste åren agerat vid ett mycket stort antal lokala kriser, och styrelsen ser att förmågan utvecklas för varje år som går. Vår möjlighet att även planera för hur vi ska agera vid en väpnad konflikt behöver bygga på de verksamheter vi bedriver i vardagen. Vårt fokus är att uppnå en generell grundförmåga över hela landet.

Generalsekreteraren har ett ansvar att ställa om tjänstepersonsorganisationen efter behov och inte minst att balansera olika behov mot varandra. Styrelsen kommer att särskilt följa hur behovet av Svenska Röda Korsets kompetens och förmågor vad gäller kriser inklusive hur väpnad konflikt utvecklas och hur organisationen anpassas till behoven. I detta ingår att regelbundet fastställa inriktning för Svenska Röda Korsets beredskap i kris och väpnad konflikt.

Styrelsen konstaterar att det pågår ett arbete kring vilka områden som Svenska Röda Korset skulle behöva prioritera vid kriser och vid en väpnad konflikt. Denna analys bedrivs sedan ett antal år och utvecklas ständigt, inte minst utifrån de stora erfarenheter som vi fått från Ukrainska Röda Korset, händelserna i Syrien, tillsammans med de erfarenheter som rörelsen i stort har från att arbeta i väpnad konflikt. Prioritering av verksamhet behöver vara flexibel för att kunna möta den situation och de humanitära behov som kan uppstå.

I motionen lyfts det viktiga arbetet inom första hjälpen, förmågan att möta grundläggande humanitära behov och informationsspridning inom internationell humanitär rätt som vi i en konfliktsituation kommer att behöva bedriva. Styrelsen vill framhålla den nära och konstruktiva dialog vi för med bland andra Ukrainska Röda Korset. Vi har de senaste åren haft möjlighet att vid flera tillfällen – såväl i Sverige som på plats i Ukraina – ta del av lärdomar och kunnat diskutera våra utmaningar med Ukrainska Röda Korset. Denna dialog ger bland annat vid handen att första hjälpen och kunskapsspridning om den internationella humanitära rätten är två prioriterade områden. Vi ser också att det är viktigt att kunna vara

flexibla och kunna erbjuda annan verksamhet baserat på de behov som en väpnad konflikt leder till.

Motionärerna lyfter Svenska Röda Korsets roll som frivillig försvarsorganisation och därmed frågan om totalförsvaret. Svenska Röda Korset deltar som frivillig försvarsorganisation aktivt i den centrala struktur som finns för dialog mellan de frivilliga försvarsorganisationerna, och har som frivillig försvarsorganisation även löpande dialog med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Försvarsmakten. Styrelsen kan konstatera att det redan bedrivs verksamheter med totalförsvaret i fokus på både nationell och lokal nivå. Ett exempel på detta är vår verksamhet att sprida kunskap om den internationella humanitära rätten. Detta görs genom våra frivilliga folkrättsinformatörer, genom utbildningsinsatser för civilpliktsutbildningen inom räddningstjänsten och genom påverkansarbete gentemot myndigheter.

Styrelsen kan således konstatera att Svenska Röda Korset följer väl med i såväl utvecklingen av den nya moderna totalförsvarsuppbyggnaden som vår roll som självständig aktör i händelse av en svår kris och ytterst krig i Sverige.

Styrelsen delar motionärernas bild av att vi behöver få en tydligare förståelse och förmåga internt kring vår roll i totalförsvaret och vår roll i händelse av en väpnad konflikt i Sverige, samt hur det hänger ihop med övriga krisberedskapsarbetet och ytterst vardagsverksamheten.

Styrelsen beslutar om planen för väpnad konflikt och har lagt ett uppdrag om att denna ska regelbundet diskuteras i styrelsen.

Under 2025 kommer ett nytt tematiskt program för Svenska Röda Korsets beredskapsarbete att tas fram och beslutas. Styrelsen ser goda möjligheter för stärkt förmåga och förankring inom hela Svenska Röda Korset utifrån detta program.

Svenska Röda Korsets styrelse föreslår Riksstämman besluta

1. **att** bifalla första att-satsen i motion Kob 1:

att Svenska Röda Korsets styrelse uppdras intensifiera arbetet med att nå den strategiska inriktningens kris- och katastrofmål genom att ge alla nivåer av organisationen förutsättningar att skala upp sitt arbete, samtidigt som Svenska Röda Korset befäster sin position som en pålitlig, effektiv och resursstark samarbetspartner för övriga delar av samhället i de här frågorna.

2. **att** anse andra att-satsen i motion Kob 1 besvarad med det som Svenska Röda Korsets styrelse anfört i sitt yttrande.

3. **att** bifalla tredje att-satsen i motion Kob 1:

att Svenska Röda Korsets styrelse uppdras införa en långtgående utökning av det kretsnära stödet i krisberedskapsfrågor.

Kob 2. Ekonomiskt stöd vid insats

Motionär:

Norrköpingsbygdens rödakorskrets; Samuel Gunnarsson, Norrköpingsbygdens rödakorskrets

Jag föreslår att vi ser över möjligheterna till ekonomiskt stöd för volontärer som engagerar sig inom Svenska Röda Korset. I dagens samhälle är civil beredskap av yttersta vikt, och Svenska Röda Korset, liksom Internationella Röda Korset (ICRC), har en central roll i skyddet av civilbefolkningen. Tyvärr står vi inför en allvarlig brist på volontärer, vilket begränsar vår kapacitet att stötta samhället vid kriser.

En av de främsta orsakerna till denna brist är att många volontärer förlorar inkomst när de deltar i insatser under arbetstid. Andra frivilliga försvarsorganisationer har lyckats etablera lösningar genom avtal med myndigheter som ger volontärer rätt till ersättning från Försäkringskassan. Detta strider dock mot Röda Korsets principer om neutralitet⁴.

För att åtgärda detta problem föreslår jag att vi knyter Röda Korset Högskolan, som är en erkänd myndighet², till frivilligavtalet. För att detta ska kunna genomföras krävs det att vi först utreder huruvida Högskolans stadgar¹ kan anpassas för att stödja totalförsvaret. Just nu är stadgarna inte utformade för att argumentera för ett sådant stöd, vilket vi måste åtgärda.

Därför föreslår jag att stämman beslutar om följande:

- Att Röda Korsets styrelse utreder möjligheten för Röda Korset Högskolan att ingå frivilligavtal enligt "Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet"³.
- Att styrelsen inleder samtal med regeringen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) för att möjliggöra en tolkning av lagen som medger ekonomisk ersättning vid insatser och utbildningar.
- Att stadgarna för Röda Korset Högskolan revideras för att inkludera stöd för totalförsvaret.

Genom att ta dessa steg kan vi stärka vår beredskap och säkerställa att vi kan mobilisera fler volontärer för att stödja samhället i krissituationer.

Med vänliga hälsningar,
Samuel Gunnarsson

Referenser:

¹ Röda Korsets Högskola

² Regeringen: Röda Korsets Högskola

³ Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet

⁴ Röda Korsets Grundprinciper

Riksstämman föreslås besluta

1. **att** Röda Korsets styrelse utreder möjligheten för Röda Korset Högskolan att ingå frivilligavtal enligt "Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet"³.
2. **att** styrelsen inleder samtal med regeringen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) för att möjliggöra en tolkning av lagen som medger ekonomisk ersättning vid insatser och utbildningar.

3. **att** stadgarna för Röda Korset Högskolan revideras för att inkludera stöd för totalförsvaret.

Svenska Röda Korsets styrelses yttrande över motion Kob 2

Styrelsen uppfattar att motionären med denna motion vill komma åt de utmaningar som stora delar av civilsamhället brottas med, rörande brist på engagerade volontärer i de verksamheter som bedrivs, särskilt när det kan krävas långvarigt eller resursintensivt engagemang vilket kan bli fallet vid en krisinsats.

Styrelsen håller med motionären om att bristen på volontärer kan begränsa vår kapacitet att stötta samhället vid kriser. Det kan även begränsa vår förmåga att utföra vardagsverksamhet. Styrelsen instämmer dock inte med motionären om att en av de främsta orsakerna till denna brist är att volontärer förlorar inkomst när de deltar i insatser under arbetstid.

Styrelsen vill fortsätta värna Röda Korsets grundprinciper, där frivillighetsprincipen blir särskilt aktuell i denna fråga och som betonar att frivillighet är den primära arbetsformen för organisationens arbete.

Styrelsen vill uppmärksamma Riksstämman på att Svenska Röda Korsets styrelse år 2020 utredde frågan om ekonomisk ersättning till frivilliga inom ramen för organisationens krisberedskapsarbete. Utredningen betonade vikten av grundprincipen frivillighet och att den ställs i motsats kring att betala ut ersättning för arbete som utförs av frivilliga. Utredningen pekade dock även på att det redan i dag finns en möjlighet i tillämpningsföreskrifterna till stadgarna att erbjuda ekonomisk ersättning för uppdrag som av olika skäl kan anses vara svåra att genomföra på frivillig basis. Detta är möjligt vid en extraordinär situation och för en begränsad tid. Då är den frivilliga inte längre att beteckna som frivillig utan anses vara anställd under en begränsad period. Styrelsen framhåller och förordar fortsatt denna möjlighet, som alltså redan finns i dag.

Trots avsaknad av former för arvodering av frivilliga har Svenska Röda Korset de senaste åren utvecklat sin samverkan med offentliga aktörer på såväl lokal och regional som nationell nivå. Vi ser goda möjligheter att sluta olika typer av övergripande överenskommelser om samverkan i vardagen syftandes till möjlighet att agera i samverkan med andra aktörer vid allvarliga händelser, där det också finns intresse och engagemang hos bland annat kommuner, länsstyrelser och myndigheter.

Motionären föreslår att Röda Korsets Högskola skulle vara denna avtalsslutande myndighet. Då Röda Korsets Högskola inte är en statlig myndighet är denna lösning utesluten. Röda Korsets Högskola är en privaträttslig organisation (i stiftelseform) som av staten givits möjlighet att bedriva examensgrundande utbildningar inom vårdområdet. I likhet med övriga lärosäten i landet är Högskolan redan en del av det för universitet och högskolor gemensamma arbetet med att förtydliga dessas uppdrag inom totalförsvaret.

Svenska Röda Korsets styrelse föreslår Riksstämman besluta:

1. **att** avslå första att-satsen i motion Kob 2.
2. **att** anse andra och tredje att-satserna i motion Kob 2 besvarade med det som Svenska Röda Korsets styrelse anfört i sitt yttrande.